

Historia polskiej astronomii ze... śmietnika

4 maja 2015

Opis zniszczenia obserwatorium UW podczas powstania warszawskiego i m.in. przedwojenne publikacje polskich astronomów kilka lat temu wyrzuciło londyńskie obserwatorium astronomiczne. Ze śmietnika ocalił je jednak polski badacz, którego uwagę przykuł kontener pełen papierów.

„Parę lat temu w drodze do pracy w Obserwatorium Uniwersytetu Londyńskiego zauważyłem wielki kontener na śmieci wypełniony papierami. Okazało się, że obserwatorium potrzebuje miejsca na biura i likwiduje bibliotekę, wyrzucając większość zbiorów do śmietnika. Wziąłem więc urlop na cały dzień i przejrzałem wszystko, co wpadło mi w ręce, zakopując się po pas w tysiącach publikacji naukowych” – powiedział PAP Jakub Bochiński – obecnie doktorant brytyjskiego The Open University i badacz planet poza Układem Słonecznym.

Po paru godzinach pracy Bochiński wyciągnął około 20 kg dokumentów, w większości związanych z historią polskiej astronomii. „Ostatecznie ocaliłem dwa duże foldery, w których jest około 30 czasopism z publikacjami polskich astronomów – od lat 1930. do 1960. Był tam też np. spis wszystkich

naukowych publikacji polskich wydanych w tych latach” – wyliczał Bochiński.

Wśród uratowanych dokumentów znalazł się też Okólnik Obserwatorium Uniwersytetu Warszawskiego z 1945 roku z opisem zniszczenia tego obserwatorium przez SS-manów w trakcie powstania warszawskiego. „Wśród publikacji znalazł się też wyjątkowy zestaw: publikacja astronoma sprzed wojny, a następnie żurnal powojenny rozpoczynający się od nekrologu tego właśnie astronoma wraz z opisem jego śmierci. Naukowiec został napadnięty przez Niemców we własnym mieszkaniu w trakcie okupacji a następnie stracony, najprawdopodobniej na Pawiaku” – opisał Bochiński.

Większość ocalonych publikacji jest w języku angielskim. Jak trafiły do Obserwatorium Londyńskiego? „Kiedyś naukowcy, aby wymienić się publikacjami naukowymi, musieli je do siebie po prostu wysyłać. Dlatego Obserwatorium Astronomiczne UW co jakiś czas przygotowało okólnik po polsku, francusku i angielsku i rozsyłało go do innych ośrodków naukowych. W jednym z dokumentów znalazłem informację, że był on produkowany w 750 egzemplarzach, z czego większość trafiała do polskich ośrodków naukowych, a część za granicę. Jestem przekonany, że takich dokumentów jest znacznie więcej” – podkreślił rozmówca PAP.

Najprawdopodobniej dokumenty te nie zostały zdigitalizowane. Bochiński nie odnalazł w Internecie ich cyfrowej wersji.

Dokumenty pokazują, że nawet podczas II wojny światowej polscy astronomowie wciąż prowadzili obserwacje, mimo tego, że większość polskich teleskopów zostało zniszczonych lub wykradzionych. „Publikacje, które znalazłem są do roku 1939, a kolejne od 1945 r. Jednak w publikacjach z lat powojennych pojawiają się tabele obserwacji, prowadzonych w trakcie wojny. To niesamowite, że astronomowie nawet podczas okupacji prowadzili obserwacje nieba” – powiedział Bochiński.

Polscy astronomowie – również w latach 1930. i 1940. – byli częścią międzynarodowej społeczności astronomów. „Jeden z ocalonych artykułów został przyjęty do publikacji w prestiżowym periodyku Nature. Na niektórych z tych dokumentów naukowcy brytyjscy robili notatki, co świadczy o tym, że te dokumenty czytali i byli nimi zainteresowani” – dodał badacz.

Przyznał, że odnalezionymi dokumentami próbował już wcześniej kogoś zainteresować, ale brakowało mu kontaktu do osoby, która mogłaby z tego zrobić użytek. „Spakowałem je więc w karton i zupełnie zapomniałem o dokumentach. Odkryłem je na nowo dopiero niedawno w trakcie pakowania rzeczy przed kolejną przeprowadzką” – powiedział Bochiński.

Teraz znalezione dokumenty młody badacz chce oddać pod ocenę historyków i specjalistów, którzy ocenią ich wartość historyczną. „Być może dla historyków są one oczywistością i oni już je znają. Martwię się też, żeby nie oddać ich w złe ręce. Bez sensu by było, gdyby trafiły wszystkie do jeszcze innego archiwum i przeleżały tam do czasu, aż i stamtąd zostaną wyrzucone” – dodał.

Autorstwo: Ewelina Krajczyńska

Zdjęcie: Jakub Bochiński

Źródło: Naukawpolsce.pap.pl